

A helyi önkormányzatok öröklési jogi helyzete I.

Kiss Tibor¹

¹Dr. habil. Kiss Tibor PhD. Egyetemi docens, mb. oktatási dékánhelyettes. Ügyvéd

¹Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék, Debrecen

¹Oppenheim Ügyvédi Iroda, Budapest

KULCSSZAVAK

helyi önkormányzat,
végintézkedés, törvényes öröklés,
hagyatéki eljárás, mező- és
erdőgazdasági hasznosítású föld

KEYWORDS

local government, testamentary
disposition, legal succession,
probate, agricultural and forestry
land

IDÉZÉS

Kiss Tibor: A helyi
önkormányzatok öröklési jogi
helyzete I. *Ember és Jog*, 2024/1. 9–
35.

COPYRIGHT

© Szerző(k)

© Kiadó

2024

Az Ember és Jog kiadója a Pro
Veritate Egyesület. A mű a
Creative Commons (CC BY-NC-
ND) licenc alatt áll.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Absztrakt: A helyi önkormányzatok mint közjogi jogalanyok magánjog szférájában kifejtett tevékenysége, magánjogi jogalanyisága kevés esetben mutat olyan specialitásokat, mint amikor a helyi önkormányzat hagyatéki tárgyak örököse lesz. Erre korábban csak végintézkedés jogcímén volt lehetőség. Jogtörténeti jelentőségű, hogy 2023. július 1. napjától a települési önkormányzatok törvényes örökösökké is válhatnak. Az új normatív szabályozás több értelmezési kérdést is felvet, ami indokolja a helyi önkormányzatok magyar öröklési jogi rendszerben elfoglalt helyének komplex – a vizsgált kérdések terjedelme miatt két részből álló tanulmány keretében történő – elemzését, jogtörténeti előzmények és a hatályos magyar szabályozás alapján. Az írás két részben mutatja be a helyi önkormányzatok végintézkedésen alapuló és a települési önkormányzatok törvényes örökösök helyzetét az önkormányzatok jogalanyiságából kiindulva, kitérve a mező-és erdőgazdasági hasznosítású ingatlanokat érintő speciális, 2024. július 9-i hatállyal részben módosult szabályozásra, valamint a hagyatéki eljárás egyedi aspektusaira és a kapcsolódó közjogi keretből adódó korlátokra.

Abstract: The activity of local governments as public entities in the sphere of private law, their private legal personality, shows few specialities as when the local government becomes the heir of the property of the deceased. Previously, this was only possible by way of testamentary disposition. It is of historical legal significance that from 1 July 2023, municipalities will also be able to become legal heirs. The new normative regulation raises several questions of interpretation, which justify a complex analysis of the place of local governments in the Hungarian succession law system, which, due to the scope of the issues under consideration, should be carried out in a two-part study, on the basis of legal history and current Hungarian legislation, presenting the status of local governments as heirs based on testamentary disposition and the legal status of municipal governments as heirs, starting from the legal personality of local governments, and touching on the special regulations concerning agricultural and forestry properties, as well as the specific aspects of the probate procedure and the limitations arising from the related public law framework.

1. Problémafelvetés

Ahogy a hétköznapi életben, úgy a jogirodalomban is ritkán említjük együtt a közjogi berendezkedésünk egyik alappilléret, a helyi önkormányzatokat a magánjog klasszikus jogintézményével, az örökléssel. Mind a két jogintézményre vonatkozóan viszonylag jó lehatárolt, az adott terület sajátosságait tükröző normaanyag képezi jogrendszerünk részét. A helyi önkormányzatok a legújabbkori jogfejlődés fontos állomásaként 1990-ben váltak ismét a közjogi berendezkedés részévé, hiszen az 1949. évi XX. törvény módosítása¹ alapján 1990. szeptember 30-tól nyertek közjogi státuszt, a szervezetükre és működésükre vonatkozó külön törvényben megjelenő részletszabályokkal.² Az Alaptörvény megalkotásával³ jelentős változáson esett át a közjogi szervezetrendszer, amely érintette az önkormányzatokat is. A jelentős részben sarkalatosnak minősülő rendelkezéseket tartalmazó új jogszabály, a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.) a helyi önkormányzás alapvető kérdései mellett a helyi önkormányzatok szervezeti és működési szabályait is újra kodifikálta. A helyi önkormányzatok státuszát, valamint működését érintő törvényi rendelkezések az utóbbi években is több alkalommal módosultak. Bár az örökléshez való jog fundamentumát ugyancsak megtaláljuk az Alaptörvényben, hiszen az biztosítja mindenki számára az örökléshez való jogot,⁴ az öröklési jog a polgári anyagi jog legstabilabb azon területe, melynek stabilitása több évszázadon keresztül alakult ki.⁵ Az állandóság mögött a hagyományokhoz való ragaszkodás is meghatározó elemként említhető.⁶ Vékás Lajos az öröklési jogi szabályozás tekintetében a megszokottság kiemelt szerepét hangsúlyozza azon példával alátámasztva, hogy hatályos jogunk egyes szabályai (törvényes öröklés, kötelesrész) az ideiglenes törvénykezési szabályokig vezethetők vissza.⁷ Az ezredfordulón is általános volt az a jogirodalmi vélekedés, hogy az öröklési jog a magánjog „változtatást legkevésbé igénylő területe.”⁸ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: új Ptk.) a Hetedik Könyv rendelkezései azok a szabályok, amelyek – néhány kardinális jelentőségű változáson túlmenően – a legkevésbé módosultak az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) öröklési jogi rendelkezéseihez képest. Az öröklési jogi szabályok módosítása mögött mindig társadalmi, gazdasági változások állnak, amelyek az elmúlt néhány évtized magyar valósága alapján elsődlegesen a magántulajdon előtérbe kerülését jelentették, amelyek következtében az örökgyógyói hagyatékok jelentős

¹ A Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról szóló 1990. évi LXIII. törvény 4. § és VÉKÁS Lajos: Az öröklési jog az új Polgári Törvénykönyv Vitatervezetében. *Jogtudományi Közlöny*, 2007/5. 195.

² A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény.

³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 5.).

⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) XIII. cikk (1) bekezdés.

⁵ PRIBULA László: Az öröklési jog nemzetközi fejlődéstörténete. *Jogtudományi Közlöny*, 2002/1. 27.

⁶ WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/6. 16.

⁷ VÉKÁS Lajos: *A hagyományok ereje az öröklési jogi szabályozásnál*. In GÁRDOS Péter – VÉKÁS Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024. A Ptk. 7:1. §-ához fűzött magyarázat.

⁸ PRIBULA *i. m.* 36.

változásokon mentek keresztül: nemcsak az értékük növekedett meg, de átalakult a funkciójuk és összetételük is.⁹ Az öröklés ily módon a tulajdoni rendtől sem választható el, ugyanakkor a bíróság jogfejlesztő tevékenysége is fontos szerepet játszik az öröklési jogi szabályok gazdasági, illetve társadalmi változásokhoz való rugalmas alkalmazkodásának megteremtésében.¹⁰ Az öröklési jogi szabályozás módosítási szükséglete mögött meghúzódó indokokként szokás továbbá említeni a családi viszonyok és a demográfiai helyzet változását.¹¹ Az állandóság főszabálya mellett azonban az utóbbi néhány évben az öröklési jogunk több kardinális változáson ment keresztül. Ezek a változások ráadásul nem minden esetben az új Ptk. rendelkezéseit érintették. A bejegyzett élettársak törvényes öröklési státuszát külön törvény biztosítja,¹² a földforgalmi szabályok speciális rendelkezéseket tartalmaznak a mező- és erdőgazdasági földek végintézkedésen alapuló öröklésére.¹³ 2023. január 1-jén léptek hatályba azon rendelkezések, amelyek a földeken fennálló osztatlan közös tulajdon törvényes öröklés esetén történő megszüntetésére vonatkozóan tartalmaznak speciális rendelkezéseket.¹⁴ Ezek a szabályok 2024-ben több alkalommal is módosultak.¹⁵ A változások érintették a rendeleti szintű szabályozást is, így különösen a magyar állam öröklése esetén az állam képviselőjére vonatkozó szabályok alakultak át lényegesen 2022. január 1-jei hatállyal.¹⁶ Az öröklési jog ezen fragmentálódását e sorok szerzője korábban kritikával illette.¹⁷ Az utolsó, öröklési jogi szabályozást érintő változást a települési önkormányzat törvényes öröklési státuszának elismerését jelentette.¹⁸ Különösen ezen legújabb, kardinális jelentőségűnek nevezhető jogszabályváltozás indokolja annak áttekintését, hogy a helyi önkormányzatok, azon belül a települési önkormányzatok milyen öröklési jog státusszal bírnak hatályos jogunkban.

A jelen írásban átfogó képet kívánunk nyújtani a helyi önkormányzatok magyar öröklési jogi rendszerben elfoglalt helyéről, részletesen bemutatva a helyi önkormányzatok, mint jogi személyek végintézkedésen alapuló öröklésének speciális kérdéseit és a 2023. július 1. napjától hatályos Ptk. módosítás alapján a települési önkormányzatok törvényes

⁹ 1990. évi LXIII. törvény 4. §.

¹⁰ OROSZ Árpád (2014): Öröklési jogunk az új Polgári Törvénykönyvben. *Jogtudományi Közlöny*. 2014/6. 265.

¹¹ 1990. évi LXIII. törvény 4. §.

¹² A bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény 3. §.

¹³ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 6. §-a (2) bekezdése szerint a törvény hatálya a föld tulajdonjogának bármilyen jogcímen, illetve módon történő megszerzésére kiterjed, kivéve a törvényes öröklés, a hagyatéki eljárásban az állam javára szóló felajánlást és a kisajátítást, valamint a kárpótlási célú árverés útján történő tulajdonszerzést.

¹⁴ A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról és a földnek minősülő ingatlanok jogosultjai adatainak ingatlan-nyilvántartási rendezéséről szóló 2020. évi LXXI. törvény 5/A. alcím. Ezen szabályozásra nézve részletesen lásd: KISS Tibor: A termőföld öröklésének új szabályai. *Gazdaság és Jog*. 2022/7-8. 39–43.

¹⁵ Egyes agrártárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XIX. törvény 100. § i) pont, 94. § (1) bekezdés, 94. § (3) bekezdés, 93. § (2) bekezdés, 102. § a) pont, 100. § h) pont.

¹⁶ Az állam öröklése és az államot megillető egyéb jogok gyakorlása esetén a magyar állam képviselőjéről szóló 26/2021. (XII. 29.) NVTNM rendelet.

¹⁷ KISS Tibor: Änderungen und Fragmentierung des ungarischen Erbrechts. *Debreceni Jogi Műhely*. 2022/1-2. 81–103.

¹⁸ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (új Ptk.) 7:74. §.

öröklésére vonatkozó szabályokat, az új normarendszerrel kapcsolatos értelmezési kérdéseket. Az átfogó elemzésben fokozottan fókuszálunk a mező- és erdőgazdasági hasznosítású földek, mint speciális hagyatéki tárgyak öröklésére vonatkozó különös szabályok bemutatására, figyelemmel arra a tendenciára, hogy napjainkban bizonyos vagyontárgyakra az általános szabályoktól eltérő öröklési rend vonatkozik.¹⁹ A helyi önkormányzatok, mint örökösök két öröklési jogcímen fennálló örökös pozícióját érintő anyagi jogi szabályok mellett röviden kitérünk az eljárásjogi vonatkozások ismertetésére is, ugyanis azok szervesen egészítik ki az anyagi jogi normákat. A hatályos öröklési jogi szabályrendszer bemutatását a települési önkormányzatok jogalanyiságára vonatkozó közjogi szabályok bemutatásával vezetjük be, valamint röviden kitérünk a helyi önkormányzatok öröklésének magyar jogtörténeti előzményeire. Terjedelmi korlátok miatt azonban a nemzetközi kitekintéstől el kellett tekintenünk.²⁰ Nem foglalkozunk az alapvetően joghatósági, alkalmazandó jogra vonatkozó, illetve a határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó, azaz nem anyagi jogi rendelkezéseket tartalmazó európai öröklési rendelettel²¹ sem.²²

A jogirodalomnak viszonylag elhanyagolt területe a jogi személyek öröklésével kapcsolatos kérdések vizsgálata. Amennyiben egyes szerzők az írásaikban érintik is ezt a területet, úgy elsődlegesen az állam, mint örökös szerepét vizsgálják,²³ esetleg az egyházak öröklési jogi kérdései kerülnek előtérbe.²⁴ Tanulmányunk adalékul kíván szolgálni ezen kevésbé kutatott terület komplex vizsgálatához, néhány szabályozási sarokpont középpontba állításával, anélkül azonban, hogy általános öröklési jogi fejtegetésekbe bocsátkoznánk. Kiindulópontnak tekintjük az új Ptk. Öröklési jogi Könyvének azon rendelkezését, amely szerint örökösnek minősül egyrészt az, akinek az örökgyó hagyatékát, annak meghatározott hányadát vagy részét juttatja, másrészt kétség esetén az is, akinek az örökgyó az egész hagyaték értékének jelentős részét kitevő egy vagy több

¹⁹ PRIBULA *i. m.* 28.

²⁰ A különböző külföldi jogrendszerekben érvényesülő speciális földöröklési szabályokra nézve lásd: HORNYÁK Zsófia – PRUGBERGER Tamás: *A föld öröklésének speciális szabályai*. In JUHÁSZ Ágnes (szerk.): *Az új Ptk. öröklési jogi szabályai – tapasztalatok és kritikák*. Tanulmánykötet. Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2016. 47–58. és HORNYÁK Zsófia (2017): *A földöröklés szabályozása egyes európai országokban*. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/2. különszám. 182–188. és BANYAI Krisztina: *A földszerzés korlátozása Nyugat-Európában*. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/2. különszám. 71–80.

²¹ KURUCZ Mihály: *Gondolatok a különös magyar földöröklési rendszerekről*. *Közjegyzők Közlönye*. 2018/5. V. fejezet, *Az öröklési jog „európaizálása”, 20–22.*

²² Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről. HL L 201., 2012.7.27., 107–134.

²³ DÚL János: *Az öröklési jog megjelenése az egyes gazdasági társaságoknál, kitekintéssel az államra, mint örökösre*. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, 2017/15. 1–14. és BOGÁR Krisztina: *Az állam szükségképpen örökléséről*. *Gazdaság és Jog*. 2022/9-10. 61–62.

²⁴ SCHLOSSER Annamária – CSIZI István: *Egyházak az öröklési jogban*. *Közjegyzők Közlönye*. 2007/10. 14–21. és SCHLOSSER Annamária: *A jogi személyek végintézkedéses öröklésének kérdései az ítélkezési gyakorlat tükrében*. *Polgári Jog*. 2023/3-4. 8.

meghatározott vagyontárgyat juttat azzal, az örökhagyó feltehető akarata szerint a részesítettnek a hagyatéki terhek viselésében is osztoznia kell.²⁵ Az örökös tehát bárki lehet, így jogi személy, azon belül az államon kívül a települési önkormányzat is.²⁶ A jogi személy esetén is az örökössé váláshoz feltétel az öröklési képesség megléte,²⁷ egyes hagyatéki tárgyak vonatkozásában pedig a szerzőképesség is fontos kritérium. Vizsgálódásainkat a hatályos magyar öröklési jogi szabályok alapján végezzük, figyelemmel a Ptk. vonatkozó azon átmeneti rendelkezésére is, amely alapján főszabály szerint a Ptk. öröklési jogot szabályozó rendelkezéseit a Ptk. hatálybalépése után megnyílt öröklésére kell alkalmazni.²⁸

2. Az önkormányzatok öröklésének történeti előzményei

Az alábbiakban röviden áttekintjük a magyar jogtörténet legfontosabb állomásai alapján, hogy a helyi önkormányzatok (helyhatóságok, városok, vármegyék) öröklésére vonatkozóan az elmúlt ezer év törvényei és egyéb jogszabályai, illetve azok tervezetei milyen rendelkezéseket tartalmaztak. Előrebocsátjuk, hogy csak elvétve találhatunk kifejezetten önkormányzat-specifikus szabályokat mind a törvényes öröklés, mind a végintézkedésen alapuló öröklés kapcsán, ugyanis (i) egyrészt a magyar jogtörténetben nincs hagyománya a helyi önkormányzatok törvényes öröklésének, (ii) másrészt a helyi önkormányzatok végintézkedésen alapuló örökös minősége nem bír olyan speciális attribútumokkal, amelyek önálló, „személyre szabott” normák megalkotását indokolták volna.

Az elsőként említhető források, Szent István törvényei csak elvétve tartalmaztak öröklési jogi rendelkezéseket, így az özvegyek öröklése, illetve a királyi adománybirtokok örökösei tárgyában,²⁹ a témánk szempontjából releváns szabályokat ezek a törvények nem rögzítettek. Kálmán törvényei között a nemzetség öröklése mellett a király által adományozott birtokok uralkodóra történő háramlására vonatkozó szabályokat találunk.³⁰ Ez utóbbi szabályozás visszaköszön a teljes magyar jogtörténetben a Hármaskönyvtől kezdődően egészen 1848-ig.³¹ Könyves Kálmán I. törvénykönyve öröklésjogi szabálya szerint minden olyan birtok, amelyet Szent István adományozott, a természetes leszármazás szerinti utódot, illetve örökösöt illette meg, az olyan birtok azonban, amelyet más királyok adományoztak, csak apáról fiúra szállhattak át, de amennyiben fiú örököse nem volt, a fiú testvére és az ő fia is örökölhetett azzal, hogy ha „az illető fitestvére nincsen,

²⁵ 2013. évi V. törvény 7:25. § (2) és (3) bekezdés.

²⁶ OROSZ Árpád (2024a): *A végrendelet tartalma*. In Polgári Jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára. Jogkódex Internetes Jogi Adatbázis, 2024. A Ptk. 7:25. §-ához fűzött magyarázat.

²⁷ SCHLOSSER (2023) *i. m.* 1.

²⁸ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény 57. § (1) bekezdés.

²⁹ BOLLÓK János – KRISTÓ Gyula (ford.): *Szent István király Intelmei és Törvényei*. 6. kiadás. Budapest, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2014. 53, 59. és PRIBULA *i. m.* 34.

³⁰ Uo. 34.

³¹ Uo. 35.

az örökséget a király részére vegyék át.”³² Könyves Kálmán ezen törvénye a király által adományozott birtok tekintetében kizárta a nemzetség öröklési jogát.³³ A város öröklésére vonatkozóan azonban rendelkezést Kálmán törvényei sem tartalmaztak.

Az Árpád-házi királyok korából származó Schelmecezi Jogkönyv megfogalmazott rendelkezéseket a polgárok öröklésére vonatkozóan, kimondva, hogy amennyiben gyermekek és özvegy hátrahagyása nélkül halt meg a polgár, akinek nincsenek rokonai, akkor a hagyatéka három részre oszlik: „Az első rész az elhalt lelki üdvére áldozandó, a második rész utak és hidak javítására, a harmadik a város hasznára fordítandó. Egy rész (egyharmad) tehát az egyháznak jut, a többi pedig a városra száll, részben határozott rendeltetéssel, részben általános városi közcélok megvalósítása végett.”³⁴ A Schelmecezi Jogkönyvhöz hasonló rendelkezés volt olvasható a zágrábi hospeseknél azzal, hogy „kétharmad osztandó szét a szegények és a városegyházak közt és egyharmad rész jut a város hasznára.”³⁵ Az Árpád-házi királyok időszakában, a hűbéri rendszer öröklési jogának általános jellemzője volt „a végrendelezési szabadság szűk körre szorítása [...] az uralkodó, illetve a korona háramlási joga.”³⁶

Werbőczy István Hármaskönyve, mint az 1514-ben összeállított, latin nyelvű szokásjogi gyűjtemény nyomtatásban először 1517-ben jelent meg, első magyar fordítása pedig 1565-ben került kiadásra.³⁷ A Hármaskönyv oldalági örökösök hiányában a királyi *fiscus* öröklését előírva kimondta, hogy „mert azoknak összes fekvő jószág és birtok jogai a jelzett átruházás erejénél fogva, eredetileg Magyarország szent koronájától függnék és törvényes birtokosuk magvaszakadtával mindig ugyanerre is néznek és háramlanak.”³⁸ Az adománybirtok a kincstárra szállt, az adománylevélben megjelölt örökös hiányában a nemzetségi ősi vagyon, illetve a szerzett vagyon tekintetében a nemzetség kihalása esetén örökölhetett a kincstár, illetve a hűtlenségben marasztalt személy örököse is a kincstár volt.³⁹ Bár Werbőczy Hármaskönyve a helyhatósági jogokról általános rendelkezéseket tartalmaz, a helyhatóság (város) öröklése tekintetében nem rögzített szabályt, azaz a Tripartitum kizárólag a *fiscus* öröklését ismerte el a közjogi jogalanyok közül. Mindez annak ellenére volt így, hogy a Hármaskönyv jogának jelentős része a különböző

³² Könyves Kálmán Törvényei, I. Törvénykönyv 20. pont.

³³ HOMOKI-NAGY Mária: *A törvényes öröklés jogi szabályozása Magyarországon 1861-ig*. In Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica, 58. tom. 17. fasc, 2000. https://acta.bibl.u-szeged.hu/7053/1/juridpol_058_211-231.pdf. 214.

³⁴ ILLÉS József: *A törvényes öröklés rendje az Árpádok korában*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., 1904. 97-98. In PAUER Imre (szerk.): *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. Tizenharmadik kötet, II. osztály rendeletéből. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1909.

³⁵ Uo.

³⁶ NÓTÁRI Tamás: *A magánjog kodifikálása Magyarországon*. https://real.mtak.hu/25242/1/notariptktortenetiopten_1_.pdf. 27.

³⁷ <https://www.parlament.hu/web/orzaggyulesi-muzeum/kozepkor-harmaskonyv>. A Tripartitum különböző kiadásaira vonatkozó részletes elemzés kapcsán lásd: HAMZA Gábor: Werbőczy István Tripartitumának jogforrási jellege magyar és nemzetközi összefüggésben. *Jogtörténeti Szemle*, 2015/1. 37-43.

³⁸ WERBŐCZY: Hármaskönyv, Első Rész, 10. Cím 1. §.

³⁹ HOMOKI-NAGY *i. m.* 222.

helyhatósági statútumokból származott.⁴⁰ Bár a Tripartitum nem emelkedett jogerőre,⁴¹ jelentősége 1861-ig fennállóan vitathatatlan. A városoknak kiadott szabadalomlevelek szabályozták az öröklési jogot ebben az időszakban. Zlinszky Imre említi Kassa városának Zsigmond király által adott szabadalomlevelét, amely szerint, ha az örökhagyó után rokonok (leszármazók és oldalági rokonok) nincsenek, „jogosítva van a város az örökséget elfoglalni s egy részben az egyház s két részben saját céljaira fordítani.”⁴² Zlinszky Imre is említést tesz a Szent Korona örökléséről, értve alatt a *fiscus* öröklését abban az esetben, ha „sem az örökhagyó nem tett vagyonáról érvényes végrendeletet, sem arra nézve törvényes örökös nincs.”⁴³

Az 1715. évi XXV. törvénycikk a királyi *fiscus* törvényes örökösi minőségét mondta ki általános jelleggel minden magvaszakadás esetére.⁴⁴ Az 1715. évi XXVI. törvénycikk a királyi *fiscus* örökösödéséről rendelkezett általános jelleggel, rögzítve, hogy „ha valaki örökösök s utódok nélkül találna elhalni és maga után a királyi adományozás bármely örökös czimén nyert fekvőjavakat vagy birtokjogokat hagy hátra: az ilyen javak, hacsak a nőnemet is nem illetik (jövőre is a kir. fiscusra szálljanak és áramoljanak).”⁴⁵ A törvény rögzítette továbbá, hogy végrendelet hiányában a királyi *fiscus* örököl.⁴⁶ Az 1795. évi XVI. törvényjavaslat ugyancsak a királyi *fiscus* örökléséről szólt,⁴⁷ azonban ez a magánjogi törvényjavaslat – bár kihirdetett jogszabály nem lett – utalt arra is, hogy „polgárok magszakadása esetén az adott szabad királyi város kincstára örököl, de a szabad királyi városban lakó, de polgárjogot nem nyert személy valamint a városban lakó nemes vagyonát a királyi *fiscus* örökli.”⁴⁸ A XVIII. század legvégén a törvényes öröklési jogot feldolgozó Nánási Benjámint utal arra, hogy a lemenők, a felmenők, illetőleg oldalági rokonok, majd a házastárs törvényes öröklését követően a király, a korona, a város, illetve a földesúr öröklése nyert elismerést.⁴⁹

Az 1853 és 1861 között Magyarországon hatályban volt Osztrák Polgári Törvénykönyv csak a kincstár öröklését ismerte el a törvényes örökösök sorrendjében (házastárs után) egyéb örökös hiányában mint végső örököst azzal, hogy „a hagyaték mint uratlan jószág, a

⁴⁰ VITÁNYI Béla: *A Tripartitum államjoga*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1907. 16.

⁴¹ HAMZA i. m. 38.

⁴² ZLINSZKY Imre: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire*. 5. kiadás. Budapest, Franklin-Társulat, 1894. 716.

⁴³ Uo. 749, 750.

⁴⁴ HOMOKI-NAGY i. m. 222.

⁴⁵ 1715. évi XXVI. törvénycikk a kir. *fiscus* örökösödéséről 1. §.

⁴⁶ Uo. 1. és 4. §.

⁴⁷ HOMOKI-NAGY i. m. 222–223.

⁴⁸ Uo. 224.

⁴⁹ SIKLÓSI Iván: *Az öröklési jog fejlődésének néhány főbb kérdése a középkori és az újkori jogtörténetben, modern összehasonlító jogi kitekintéssel*. Budapest, Orac Kiadó, 2023. 115.

kincstári vagyon azon személyek által foglaltatik el, kiknek a közrendtartási rendeleteknél fogva, uratlan jogok elfoglalásához joguk van.”⁵⁰

Bár az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok (ITSZ, 1861) a polgári magánjog körében számtalan öröklési szabályt tartalmaztak (2-18. §) a helyhatóság, illetve a város örökléséről nem szóltak, kizárólag a Szent Korona öröklése került elismerésre azzal, hogy „a szentkorona ügyvédének öröklése ott, hol sem törvényes, sem végrendeleti örökösök nem léteznek, minden vagyonra különbség nélkül kiterjed.”⁵¹

Az anyagi jogi öröklési szabályokkal szemben az eljárásjogi rendelkezések már a XIX. század végén kodifikálásra kerültek. Az 1894. évi eljárási törvény (a továbbiakban: eljárási törvény) külön szabályozza az örökös nem léteire vonatkozó eljárást oly módon, hogy amennyiben az örökhagyó örökös nélkül halt meg, vagy az örökös létezéséről nem állt rendelkezésre információ, a királyi kincstári jogügyek igazgatóságát kellett „a haláleset-felvétel beérkezéssel haladéktalanul értesíteni.”⁵² A bíróság ebben az esetben hagyatéki gondnokot nevezett ki és így gondoskodott a hagyaték „biztosságáról és kezeléséről.”⁵³ Előírta az eljárási törvény, hogy aki öröklési igényt támaszt a hagyatéki vagyonnal szemben, azt hirdetmény útján kell felhívni oly módon, hogy a bíróságnál egy év alatt jelentheti be igényét.⁵⁴ Ha az egyéves határidőn belül a hagyatékra valamely örökös igényt jelentett be, a hagyatéki tárgyalást meg kellett tartani és arra a kincstári jogügyek igazgatóságát is meg kellett hívni, míg ha senki nem jelentett be igényt az egyéves határidőn belül, a hagyatékot az államkincstárnak kellett átadni, a hirdetményi határidő alatt be nem jelentett igényeket az államkincstárnál az elévülési időn belül lehetett érvényesíteni.⁵⁵

A XIX. század végén az öröklési anyagi jog kodifikációjára tett kísérletet Teleszky István ügyvéd, aki 1882-ben elkészített törvényjavaslatával átfogó jelleggel kívánta szabályozni a teljes öröklési jogot, de törvényerőre ez a javaslat sem emelkedhetett.⁵⁶ Az önkormányzat, illetve helyhatóság (város) öröklésére vonatkozó kifejezett rendelkezést ez a tervezet sem tartalmazott. Teleszky tervezetében az egyéb örökös hiányában az államkincstár törvényes öröklése nyert elismerést azzal, hogy „az örökség örökös nemléte miatt az államkincstárnak csak azon esetben bocsátható át, ha az ismert örökösök bírósági felhívás daczára az örökséget elfogadni vonakodnak, a netaláni ismeretlen örökösök pedig

⁵⁰ Az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv mai érvényében. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta dr. Márkus Dezső, a M. Kir. Curia kisegítő bírāja. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1907. 770. §, 171–172.

⁵¹ Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 18. §.

⁵² Az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. törvénycikk.

⁵³ Uo. 114. §.

⁵⁴ Uo. 115. §.

⁵⁵ Uo. 116. §.

⁵⁶ A kodifikációt részletesen bemutatja: PÓLAY Elemér: *Kísérlet a magyar öröklési jog önálló kodifikációjára XIX. végén.* In Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica, 21. tom. 4. fasc., 1974. 1–51.

egy évi hirdetményi idézés daczára nem jelentkeztek.”⁵⁷ A tervezet kimondta továbbá, hogy amennyiben a hirdetményi határidő elteltétől számított 10 éven belül örökös jelentkezik, az államkincstár a hagyatékot (a hagyatéki terhek és hagyományok levonása után) köteles kiszolgáltatni természetben vagy értékében, de „az időközi természeti és polgári gyümölcsökért nem felelős.”⁵⁸

A Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezete 1900-ban az államkincstár törvényes öröklési jogáról akként rendelkezett, hogy ha más örökös nincs, örökös az államkincstár, amely „csak akkor érvényesíthető, ha a hagyatéki bíróság megállapította, hogy más örökös nincsen.”⁵⁹ A tervezethez fűzött indokolás rámutatott arra, hogy az államkincstár örökösi jogállása azonos a más örökösök jogállásával, az állam szükségképpen örökösi pozíciójának indoka „egyrészt a hagyaték felszámolása, másrészt a vagyonfelesleg hovaforditása végett”, a kincstár az örökhagyó halálával vált örökössé, „de az ebből folyó következmények az ő személyében csak az egyéb örökös hiányának bírói megállapításával válnak érvényesíthetőkké.”⁶⁰ A helyhatóságok, városok törvényes öröklésére vonatkozóan ez a tervezet sem tartalmazott rendelkezést, ugyanakkor nem volt olyan szabály, amely tiltotta volna, hogy végintézkedés útján a helyhatóság (város) örökössé váljon.

Az 1928-as magánjogi törvényjavaslat akként rendelkezett, hogy ha más törvényes örökös nincsen, az államkincstár a törvényes örökös azzal a megszorítással, hogy

„olyan vagyonban azonban, amelyet az örökhagyó a házastársától örökölt, az államkincstárt megelőzően a törvényes örökösödés rendje szerint törvényes örökösök annak a házastársnak rokonai a nagyszülőkig bezárólag, akitől az örökhagyó, mint házastárs vagyont örökölt. Atyjának hagyatékában más örökös nem léteben az államkincstárt megelőző a házasságon kívüli gyermek, a törvényes örökös, ha atyja őt közokiratban a magáénak elismerte.”⁶¹

A helyhatóság, város nem minősült törvényes örökösnek. A végintézkedésen alapuló öröklés szabályai körében az 1928-as magánjogi törvényjavaslat az „örökös meghatározása” cím alatti szabályok körében speciális rendelkezést a helyhatóságokra, városokra vonatkozóan nem tartalmazott.⁶² Az államkincstár törvényes öröklési joga kapcsán azonban úgy rendelkezett az 1928-as magánjogi törvényjavaslat, hogy azt csak akkor érvényesítheti, és erre, mint törvényes örökös jogot csak akkor alapíthatott, ha a hagyatéki bíróság

⁵⁷ TELESZKY István: *Az Általános Magánjogi Törvénykönyv tervezete. Öröklési jog.* Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1882. 486. és 488. §, 131–132.

⁵⁸ Uo. 490. §, 132.

⁵⁹ *A magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezete, első szöveg.* Készítették az Igazságügyministerium kebelében szervezett állandó bizottság szerkesztő tagjai. Második kiadás. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1900. 444. 1810. § és 1999. §.

⁶⁰ *Indokolás a magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetéhez.* 5. kötet, Öröklési jog. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1920. 371–372.

⁶¹ 1928. évi magánjogi törvényjavaslat, Magyarország Magánjogi Törvénykönyve. 1794. §.

⁶² Uo. 1895-1901. §.

megállapította, hogy más örökös nincsen. Az államkincstár, mint törvényes örökös az örökséget nem utasíthatta vissza.⁶³

A korabeli jogirodalom megerősítette, hogy a Szent Korona öröklése – törvényes, illetve végrendeleti örökösök hiányában – kiterjedt mind az ági, mind a szerzeményi vagyonra.⁶⁴ Kolosváry Bálint is azt hangsúlyozta, hogy a törvényes öröklés rendjében utolsó helyen a Szent Korona áll, de az államkincstár öröklését Kolosváry *occupatio*-nak tekintette azt hangsúlyozva, hogy „a szentkorona ú. nev. törv. öröklési joga nem annyira öröklési jog, mint inkább egy és az államot az urafogyott hagyatékok, mint uratlan dolgok tekintetében megillető kizárólagos elsajátítási jog.”⁶⁵ Szladits Károly az államkincstár valóságos örökös mivoltát emelte ki arra figyelemmel, hogy az államkincstár a hagyatéki terhekért is örökösként felelt, de csak „más öröklési jogcím hiányában illeti az államkincstárt az örökség.”⁶⁶

Az öröklési anyagi jogot Magyarországon először kodifikáló régi Ptk. az Ötödik Részben rögzítette az öröklési jogi rendelkezéseket, a II. Címben a törvényes öröklés szabályait. A kódex az örökös fogalmát a ma hatályos Ptk.-val azonos módon definiálta,⁶⁷ rögzítve, hogy amennyiben más örökös nincs, a hagyaték az államra száll, az állam törvényes örökös.⁶⁸ A régi Ptk. szerint nem minősültek törvényes örökösnek a helyi önkormányzatok, a végintézkedésen alapuló öröklésükre vonatkozóan sem tartalmazott a régi magánjogi kódex semmilyen rendelkezést. A régi Ptk. miniszteri indokolása megerősítette, hogy állam törvényes örökösi jogállása azonos a többi törvényes örökös jogállásával, a speciális helyzet abban nyilvánul meg, hogy az államot a törvényes öröklésből nem lehet kizárni és a hagyatékot az állam nem is utasíthatja vissza, figyelemmel arra, hogy a törvény kógens rendelkezésénél fogva száll át a hagyaték az államra.⁶⁹

A földtulajdon és a földhasználat továbbfejlesztéséről szóló 1967. évi IV. törvény lehetővé tette, hogy a termelészövetkezet a belterületi földek kivételével, megváltás ellenében tulajdonjogot szerezzen a használatában lévő termőföldre abban az esetben, ha a földet a törvény hatálybalépését követően kívülálló személy örökölte meg, amennyiben azonban a termelészervezet tagja öröklés útján lépett az örökös helyébe, úgy a termelészövetkezet a földön tulajdonjogot nem szerezhetett.⁷⁰ A kívülálló örökös

⁶³ 1928. évi magánjogi törvényjavaslat, Magyarország Magánjogi Törvénykönyve. 2081. §.

⁶⁴ VADÁSZ Lajos: *Magánjogunk zsebkönyve*. Budapest, Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda Könyvnyomdája, 1933. 310.

⁶⁵ KOLOSVÁRY Bálint: *Magánjog. Vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz, részben összevont, részben a jogfejlődés újabb eredményeivel kiegészített IV. kiadás*. Budapest, Studium, 1938. 319.

⁶⁶ SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlatja*. Negyedik, átdolgozott kiadás, II. rész. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1933. 422.

⁶⁷ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 636. § (2) és (3) bekezdés.

⁶⁸ Uo. 599. § (3) bekezdés.

⁶⁹ A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve, az 1959. évi IV. törvény és a törvény javaslatának miniszteri indokolása. Budapest, közlése az Igazságügyminisztérium, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1960. 472.

⁷⁰ A földtulajdon és a földhasználat továbbfejlesztéséről szóló 1967. évi IV. törvény 4. § (1) bekezdés b) pont és (2) bekezdés.

termelészövetkezetbe való belépése esetén ugyancsak megtarthatta a föld tulajdonjogát.⁷¹ Ez a jogszabály sem tartalmazott azonban az önkormányzatok termőföld öröklésére vonatkozó szabályokat. Bár a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény, mint kárpótlási törvény a termőföldekre vonatkozóan is tartalmazott speciális öröklésjogi rendelkezéseket, ezek között sem szerepelt a helyi önkormányzat öröklésére vonatkozó egyetlen rendelkezés sem.⁷²

A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvénynek (a továbbiakban: törvény) a termőföld tulajdonjog megszerzésére vonatkozó szabályai a törvényes öröklés jogcímén történő tulajdonszerzésre nem, de a végintézkedés útján történő tulajdonszerzésre kiterjedtek.⁷³ A törvény úgy rendelkezett, hogy belföldi jogi személy és jogi személyiség nélküli más szervezet termőföld tulajdonjogát nem szerezhette meg, ez alól azonban – egyebek mellett – az önkormányzat kivételt képzett.⁷⁴ A törvény nem különböztetett az önkormányzatok között, így a települési, a fővárosi önkormányzat, illetve a megyei önkormányzat⁷⁵ is megszerezte a végintézkedés útján a termőföld tulajdonjogát, mennyiségi korlátozás nélkül.

Amint a fenti áttekintésből egyértelműen megállapítható, a helyi önkormányzatok törvényes öröklése korábbi jogunkban nem volt törvényileg szabályozva, a középkori városi státútumok a városok törvényes öröklési pozícióját azonban elismerték. A helyi önkormányzatok, korábban a helyhatóságok, illetőleg városok végintézkedésen alapuló örökös pozíciójára vonatkozóan sem találhatunk a jogtörténeti források között speciális rendelkezéseket, de nem is került kizárásra az önkormányzatok végintézkedésen alapuló öröklése. A jelenleg hatályos magyar szabályozás ezzel ellentétben több konkrét rendelkezést is tartalmaz, mely normák áttekintését a következő fejezetek tartalmazzák.

3. A helyi önkormányzatok jogalanyisága

A helyi önkormányzatok, mint közjogi jogalanyok jogalanyisága kapcsán az Alaptörvény, az Möt. és a Ptk. említendő elsődleges jogforrásként, a főváros vonatkozásában ezeket egészíti ki a Budapest főváros közigazgatási területéről és területi beosztásáról szóló 1994. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Budapest törvény). A magyar közjogi berendezkedésben központi szerepet játszó és mind alkotmányjogi, mind közigazgatási jogi értelemben önálló entitásként létező szervezetek⁷⁶ olyan összetett jogi konstrukciót jelentenek, amely „a magyar Alkotmány hagyományainak őrzője, egyben a

⁷¹ HORNYÁK Zsófia (2019): *A mezőgazdasági földek öröklése*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2019. 59.

⁷² A tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény 13-28. §.

⁷³ A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény 4. §.

⁷⁴ Uo. 6. § (1) bekezdés.

⁷⁵ Lásd a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény.

⁷⁶ ÁRVA Zsuzsanna: *Nagykommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024. Az Alaptörvény 31. cikkéhez fűzött magyarázat.

választópolgárok közügyek intézésében való részvételének alapvető formája, s mint ilyen, alkotmányos értéket közvetít és képvisel.”⁷⁷ Az Alaptörvény egyrészt utal Magyarország területi tagozódására, így arra, hogy az ország területe fővárosra, vármegyékre, városokra és községekre tagozódik és a fővárosban, valamint a városokban kerületek alakíthatók,⁷⁸ másrészt öt további cikkben tartalmazza a helyi önkormányzatok szervezetére és működésére vonatkozó alapvető kérdéseket.⁷⁹ Az Alaptörvény szerint Magyarországon a helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek, melyekre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.⁸⁰ Az Alaptörvény értelmében a helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja.⁸¹ A helyi önkormányzat feladat- és hatásköreit a képviselő-testület gyakorolja, a helyi képviselő-testületet a polgármester vezeti, a vármegyei képviselő-testület elnökét a vármegyei képviselő-testület saját tagjai közül választja megbízatásának időtartamára.⁸² A kormány a fővárosi és a vármegyei kormányhivatal útján biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét.⁸³ A helyi önkormányzatok Európai Chartája szerint a helyi önkormányzás a helyi önkormányzatoknak azt a jogát és képességét jelenti, hogy – jogszabályi keretek között – a közügyek lényegi részét saját hatáskörükben szabályozzák és igazgassák a helyi lakosság érdekében oly módon, hogy e jogot olyan tanácsok vagy testületek gyakorolják, amelyeknek tagjait egyenlő, közvetlen és általános választójogon alapuló szabad és titkos szavazással választják, és amelyek nekik felelős végrehajtó szervekkel is rendelkezhetnek.⁸⁴ Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint az Alaptörvény 31. cikkének alkotmányos tartalmát (önkormányzati autonómia) az Alaptörvény 32. cikkében garantált alkotmányosan védett hatáskörök/hatáskör csoportok töltik meg tartalommal, amely korlátozásnak a mércéje az ún. kiüresítési mérce, azaz az Országgyűlés az önkormányzati autonómiát korlátozhatja, de nem üresítheti ki.⁸⁵

Az Mötv. szerint a helyi önkormányzás a település, valamint a vármegye választópolgárai közösségének joga, amelynek során érvényre jut az állampolgári felelősségérzet, kibontakozik az alkotó együttműködés a helyi közösségen belül. Az Mötv. szerint a helyi önkormányzás a helyi közügyekben demokratikus módon, széles körű nyilvánosságot teremtve kifejezi és megvalósítja a helyi közakaratot.⁸⁶ A helyi önkormányzás joga az adott közigazgatási egység (település vagy más területi egység)

⁷⁷ PATYI András – SZALAY Péter – VARGA Zs. András: Magyarország Alkotmányának szabályozási elvei. Szakértői változat. *Pázmány Law Working Papers*, 2011/31. 17.

⁷⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) F) cikk.

⁷⁹ Uo. 31-35. cikk.

⁸⁰ Uo. 31. cikk (1) és (3) bekezdés.

⁸¹ Uo. 32. cikk (6) bekezdés.

⁸² Uo. 33. cikk (1) és (2) bekezdés.

⁸³ Uo. 34. cikk (4) bekezdés.

⁸⁴ 1997. évi XV. törvény a helyi önkormányzatok Európai Chartájáról szóló 1985. október 15-én, Strassbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről, a helyi önkormányzatok Európai Chartája, 3. cikk 1. és 2. pont.

⁸⁵ 8/2021. (III.2.) AB határozat [162] pont, ABH 2021.10.689.

⁸⁶ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 2. § (1) és (2) bekezdés.

választópolgárai számára a törvény által biztosított, a népszuverenitásból fakadó olyan joga, amely feljogosítja a választópolgárok közösségét az önkormányzás gyakorlására.⁸⁷ A helyi közösség tehát a helyi önkormányzat, illetve helyi önkormányzás indokaként és céljaként aposztrofálható.⁸⁸ A helyi önkormányzat, illetve önkormányzás jelent egyrészt közösségi, kollektív jogot, azaz az önkormányzáshoz való jog a közösség tagjaként gyakorolható, másrészt a helyi önkormányzás joga úgy is felfogható, mint a demokratikus állami működés elengedhetetlen része, amiben „a helyi közösségben gyökerező közakarát valósulhat meg.”⁸⁹

Az Möt. rögzíti továbbá, hogy a helyi önkormányzás joga a települések (települési önkormányzatok) és a vármegyék (területi önkormányzatok) választópolgárainak közösségét illeti meg azzal, hogy települési önkormányzatok a községekben, a városokban, járásszékhely városokban, megyei jogú városokban és a fővárosi kerületekben működnek, a fővárosi önkormányzat települési és területi önkormányzat is egyben.⁹⁰ Ezt egészíti ki az Möt. azon szabálya, amely szerint a választópolgárok vagy választott képviselőik útján, vagy helyi népszavazáson történő részvételükkel gyakorolhatják az önkormányzáshoz való közösségi jogukat.⁹¹ Hangsúlyozandó, hogy a járás, mint a vármegyén belüli területi egység specialitása az, hogy a választópolgárainak közössége nem rendelkezik az önkormányzáshoz való joggal, de a járásszékhely város a többi városhoz képest eltérő feladat- és hatáskörrel bír.⁹² A járások kialakításáról szóló kormányhatározat a járást az állam szervezetének legalacsonyabb szintű területi és szervezeti egységeként jelöli meg,⁹³ de a járás nem része a helyi önkormányzati rendszernek.

Budapest főváros kétszintű önkormányzata a fővárosi és kerületi szintű önkormányzatokból áll, amelyek alapjogaikat tekintve egyenlőek, feladat- és hatásköreik viszont egymástól eltérnek, ugyanis a Fővárosi Önkormányzat olyan önkormányzat az Möt. szerint, amely a települési és a területi önkormányzat feladat- és hatásköreit is ellátja és amelynek képviselőtestülete a közgyűlés, amelyet a főpolgármester képvisel.⁹⁴ A főváros területe kerületekre, valamint a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitszigetre tagozódik, minden fővárosi kerületben települési önkormányzat működik.⁹⁵

Budapest esetében a települési önkormányzati kötelező feladat és hatáskörök megoszlanak a fővárosi önkormányzat és a kerületi önkormányzatok között, a fővárosi önkormányzat abból a szempontból minősül települési és területi önkormányzatnak is

⁸⁷ FÁBIÁN Adrián: *Nagykommentár a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024. Az Möt. 2. §-ához fűzött magyarázat.

⁸⁸ Uo.

⁸⁹ Uo.

⁹⁰ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 3. § (1)-(3) bekezdés.

⁹¹ Uo. 3. § (4) bekezdés.

⁹² FÁBIÁN *i. m.* Az Möt. 3. §-ához fűzött magyarázat.

⁹³ A járások kialakításáról szóló 1299/2011. (IX.1.) Korm. határozat 1. pont.

⁹⁴ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 22. § (1)-(3) bekezdés.

⁹⁵ Uo. 22. § (4) bekezdés.

egyben, hogy „ellát olyan feladatokat, amelyet törvény a településekhez, illetve a vármegyei önkormányzatokhoz telepít.”⁹⁶ A Budapest törvény szerint Budapest Főváros közigazgatási területe a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitszigetre és 23 különböző kerületre tagozódik oly módon, hogy a fővárosi kerületi képviselő-testület a szervezeti és működési szabályzatában határozza meg a kerület elnevezését.⁹⁷ A Margitsziget vonatkozásában a törvényben a fővárosi kerületi önkormányzat számára meghatározott feladat és hatáskört főszabály szerint a fővárosi önkormányzat látja el és jogszabályban kerületi önkormányzat polgármesterének és jegyzőjének meghatározott államigazgatási feladat- és hatáskörök vonatkozásában a főpolgármester, illetve a fővárosi főjegyző jár el, az államigazgatási feladatokat ellátó szervek közül (a jegyző kivételével) az a szerv jár el, amely a 13. kerület tekintetében eljárni jogosult.⁹⁸

Az Mötv. egyértelművé teszi, hogy a községnek, a városnak, a járasszékhely városnak, a megyei jogú városnak, a fővárosnak és a kerületeinek, valamint a vármegyei önkormányzatnak egymástól eltérő feladat- és hatáskörei lehetnek, ezek megállapításánál a törvény köteles differenciálni, figyelembe véve a feladat- és hatáskör jellegét a helyi önkormányzatok eltérő adottságait, így különösen a gazdasági teljesítőképességet, a lakosság számát és a közigazgatási terület nagyságát.⁹⁹ A nagyközségi cím használatára azon községi önkormányzatok jogosultak, amelyek az Mötv. hatálybalépésekor nagyközségi címmel rendelkeztek, továbbá amelyek területén legalább 3 ezer lakos él.¹⁰⁰ A nagyközség nem minősül önálló települési kategóriának, az pusztán egy cím (titulus).¹⁰¹ A megyei jogú város olyan települési önkormányzat, amely azokat a közszolgáltatásokat is biztosítja, amelyek saját területén túl a vármegye egészére vagy nagy részére kiterjednek.¹⁰² Megyei jogú város a vármegye székhelyváros, illetve az Országgyűlés által az Mötv. hatálybalépése előtt megyei jogú várossá nyilvánított város, valamint az a város, amelyet az Mötv. 3. melléklete megyei jogú városként határoz meg, azaz az Mötv. erejénél fogva megyei jogú város Baja és Esztergom.¹⁰³

Az Mötv. rögzíti, hogy a helyi önkormányzat jogi személy, a Ptk. jogi személyekre vonatkozó rendelkezéseit kell rá alkalmazni az Mötv.-ben foglalt eltérésekkel azzal, hogy a képviselő-testületet a polgármester, a vármegyei közgyűlés elnöke, illetve a főpolgármester képviseli.¹⁰⁴ Az önkormányzati feladatok ellátása a képviselő-testület és szervei között oszlik meg, utóbbiak körébe tartozik a polgármester, a főpolgármester, a vármegyei

⁹⁶ FÁBIÁN *i. m.* Az Mötv. 3. §-ához fűzött magyarázat.

⁹⁷ Budapest főváros közigazgatási területéről és kerületi beosztásáról szóló 1994. évi XLIII. törvény 2. § (1) és (2) bekezdés.

⁹⁸ Uo. 5. § (1)-(3) bekezdés.

⁹⁹ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 11. § (1) és (2) bekezdés.

¹⁰⁰ Uo. 20. § (2) bekezdés.

¹⁰¹ FÁBIÁN *i. m.* Az Mötv. 3. §-ához fűzött magyarázat.

¹⁰² Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 21. § (2) bekezdés.

¹⁰³ Uo. 3. számú melléklet.

¹⁰⁴ Uo. 41. § (1) bekezdés.

közgyűlés elnöke, a képviselő-testület bizottsága, a részönkormányzat testülete, a polgármesteri hivatal, a vármegyei önkormányzati hivatal, a közös önkormányzati hivatal, a jegyző, továbbá a társulás.¹⁰⁵ A településrészi önkormányzat tehát nem önálló jogi személyiséggel rendelkező települési önkormányzat, hanem a képviselő-testületnek a szerve, ami ellát önkormányzati feladatokat.¹⁰⁶

A helyi önkormányzatoktól el kell különíteni a polgármesteri hivatalt, illetve a vármegyei önkormányzati hivatalt és a közös önkormányzati hivatalt, ugyanis a helyi önkormányzat képviselő-testülete az önkormányzat működésével, valamint a polgármester vagy a jegyző feladat- és hatáskörébe tartozó ügyek döntésre való előkészítésével, és végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátására polgármesteri hivatalt vagy közös önkormányzati hivatalt, a vármegyei közgyűlés pedig vármegyei önkormányzati hivatalt hoz létre,¹⁰⁷ vagyis beszélhetünk külön települési polgármesteri hivatalról, közös önkormányzati hivatalról, vármegyei önkormányzati hivatalról, megyei jogú város polgármesteri hivatalról, illetve főpolgármesteri hivatalról.¹⁰⁸ Az Mötv. csak azt említi a fentebb citált 41. § (2) bekezdésében, hogy a polgármesteri hivatal a képviselő-testület szerve, de nem foglal állást abban a kérdésben, hogy jogi személynek minősül-e a polgármesteri hivatal. Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) a polgármester, a főpolgármesteri, a vármegyei önkormányzati és a közös önkormányzati hivatalt összefoglaló néven önkormányzati hivatalnak minősíti,¹⁰⁹ az Áht. 7. §-a (1) bekezdése szerint a költségvetési szerv jogszabályban vagy alapító okiratban meghatározott közfeladat ellátásra létrejött jogi személy. Költségvetési szerv alapítására jogosult helyi önkormányzati költségvetési szerv esetén a helyi önkormányzat, a közös önkormányzati hivatal esetén az érintett helyi önkormányzatok.¹¹⁰ Az Áht. végrehajtási rendelete szerint a helyi önkormányzat által irányított költségvetési szervek közül az önkormányzati hivatal költségvetési bevételi előirányzatai és költségvetési kiadásai előirányzatai között az önkormányzati hivatal nevében végzett tevékenységekkel kapcsolatos költségvetési bevételeket és költségvetési kiadásokat kell megtervezni.¹¹¹ Ebből a szabályból egyértelműen következik, hogy a polgármesteri hivatal költségvetési szerv, amely pedig az Áht. 7. §-a (1) bekezdése alapján jogi személy. A helyi önkormányzat és a polgármesteri hivatal tehát egymástól elkülönült jogi személyek függetlenül attól, hogy a polgármesteri hivatal a képviselő testület szervének minősül. Mivel mind a helyi önkormányzat, mind a polgármesteri hivatal jogi személy, két elkülönült jogalanyról van szó,¹¹² azaz erre figyelemmel külön kell vizsgálni az öröklési képességüket. Az öröklési

¹⁰⁵ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 41. § (1) és (2) bekezdés.

¹⁰⁶ FÁBIÁN *i. m.* Az Mötv. 62. §-ához fűzött magyarázat.

¹⁰⁷ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 84. § (1) és (3) bekezdés.

¹⁰⁸ Uo. 84. § (5) bekezdés.

¹⁰⁹ Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény 1. § 18. pont.

¹¹⁰ Uo. 8. § (1) bekezdés b) pontja.

¹¹¹ Az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII.31.) Korm. rendelet 24. § (2) bekezdés.

¹¹² BDT 2016.3608.

jogviszonyok vonatkozásában nem tehető egyenlőségjel a helyi önkormányzat és annak polgármesteri hivatala között. Ezen elkülönült jogalanyiságnak mind a törvényes öröklés, mind a végintézkedésen alapuló öröklés esetén nagy jelentősége van, amelyekre lentebb részletesen kitérünk.

Az önkormányzatok jogalanyiséga szempontjából az Mötv. által is hivatkozott Polgári Törvénykönyv jogi személyekre vonatkozó rendelkezései bírnak még relevanciával. E körben a Ptk. Harmadik Könyve azon szabályai említhetők, amelyek szerint a jogi személy jogképes, jogai és kötelezettségei lehetnek, és a jogképessége kiterjed minden olyan jogra és kötelezettségre, amely jellegénél fogva nem csupán az emberhez fűződhet.¹¹³ A helyi önkormányzatok (mind a települési, mind a területi önkormányzatok) megfelelnek a Ptk.-ban rögzített, a jogi személyekkel szemben támasztott követelményeknek, így azon rendelkezésnek, amely szerint (i) a törvényben meghatározott típusban, törvény által nem tiltott tevékenység folytatására és cél elérése érdekében alapíthatók és működtethetők,¹¹⁴ (ii) saját névvel, székhellyel, tagjaitól, illetve alapítójától elkülönült vagyonnal, valamint ügyvezetését és képviselését ellátó szervezettel rendelkeznek.¹¹⁵ Minden jogi személy, így a helyi önkormányzatoknak is lényeges jellemvonása, hogy a kötelezettségeikért saját vagyonukkal kötelesek helyt állni, a jogi személy tagja és alapítója a jogi személy tartozásaiért nem felel.¹¹⁶ A Ptk. kimondja továbbá, hogy a jogi személy általános szabályait kell alkalmazni, ha a Ptk. az egyes jogi személytípusokkal kapcsolatban eltérően nem rendelkezik, illetve a jogi személy általános szabályait megfelelően kell alkalmazni a Ptk.-ban nem szabályozott típusú jogi személyre.¹¹⁷ Ezen szabályok alapján tehát a helyi önkormányzatokra, mint a Ptk.-ban nem szabályozott típusú jogi személyekre a Ptk. jogi személyekre irányadó általános szabályait kell megfelelően alkalmazni, amely szabályok közül a helyi önkormányzatok jogképessége (általános jogalanyiséga) és a kötelezettségeikért való saját vagyonukkal történő helytállási kötelezettség emelhető ki.

Az öröklési jogviszonyok tekintetében a fentiek alapján az öröklési képesség megítélésénél mind általánosságban, mind egyes hagyatéki tárgyak (különös tekintettel a mező- és erdőgazdasági hasznosítású földek) vonatkozásában a települési (ezen belül a községi, városi, járásszékhely városi, megyei jogú városi és fővárosi kerületi, valamint a területi, azaz vármegyei) önkormányzatokat, továbbá az egyben települési és területi önkormányzatnak is minősülő Fővárosi Önkormányzatot külön kell vizsgálnunk, továbbá a járás nem minősül helyi önkormányzatnak, így öröklési képességgel sem rendelkezik. A helyi önkormányzatoktól elkülönítetten szükséges tekinteni az önálló jogi személyiséggel rendelkező polgármesteri hivatalok öröklésére, amelyek tekintetében megállapítható, hogy

¹¹³ Új Ptk. 3:1. § (1) és (2) bekezdés.

¹¹⁴ Új Ptk. 3:1. § (4) bekezdés.

¹¹⁵ Új Ptk. 3:1. § (5) bekezdés.

¹¹⁶ Új Ptk. 3:2. § (1) bekezdés.

¹¹⁷ Új Ptk. 3:3. § (1) és (2) bekezdés.

önálló öröklési képességgel rendelkeznek, de amelyeknél az egyes vagyontárgyakhoz (mező- és erdőgazdasági hasznosítású ingatlanok) kapcsolódó szerzőképesség nem társul.

4. A helyi önkormányzatok végintézkedésen alapuló öröklése

A hatályos magyar öröklési jogi szabályok szerint kétféle jogcímen következhet be öröklés. Örökölni végintézkedés alapján vagy törvény szerint lehet.¹¹⁸ Abban az esetben, ha az örökgyó után végintézkedés maradt, az öröklés rendjét ez határozza meg.¹¹⁹ A két jogcím egymáshoz való viszonyát rendezzi azon Ptk. rendelkezés, amely szerint, ha a nevezett örökösök részesedése a hagyatékot nem meríti ki, a fennmaradó rész tekintetében törvényes öröklésnek van helye, ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik, vagy a végrendeletből más nem következik.¹²⁰ Ezen szabályokat mintegy kiegészítve a bírósági gyakorlat arra is rámutat, hogy amennyiben általános örököszt nevezett az örökgyó a végrendeletében, a törvényes öröklésnek a végrendeletben konkrétan nem említett hagyatéki tárgyakra vonatkozóan sincs helye.¹²¹ A törvényi rendelkezésekkel összhangban nem kizárt az sem, hogy ugyanazon örökgyó hagyatéka tekintetében az örökös végintézkedés, valamint törvényes öröklés jogcímén is örököljön.¹²²

A bevezetőben, illetve a 3. fejezetben, a helyi önkormányzatok jogalanyiséga kapcsán kifejtettek bázisán az alábbiak szerint vizsgáljuk a helyi önkormányzatok öröklési helyzetét; először a végintézkedésen alapuló öröklés, majd a törvényes öröklés szabályai szerint. Az előbbi esetben először az önkormányzatok végintézkedésen alapuló öröklésének általános szabályait és gyakorlatát vesszük górcső alá, majd külön foglalkozunk a mező- és erdőgazdasági hasznosítású földek önkormányzatok általi végintézkedésen alapuló öröklésének kérdéseivel.

4.1. A helyi önkormányzatok végintézkedésen alapuló öröklésének általános kérdései

A helyi önkormányzatok végintézkedésen alapuló öröklésével kapcsolatban több értelmezésre szoruló kérdés merül fel, amelyeket az alábbiak szerint külön-külön vizsgálunk:

4.1.1. Az önkormányzatok öröklési képessége

A végintézkedés egy olyan gyűjtőfogalom, amely hatályos jogunk szerint magában foglalja a végrendeletet, az öröklési szerződést és a halál esetére szóló ajándékozást. A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban:

¹¹⁸ Új Ptk. 7:3. § (1) bekezdés.

¹¹⁹ Uo. 7:3. § (2) bekezdés.

¹²⁰ Uo. 7:30. §.

¹²¹ BH 1985.266.

¹²² OROSZ Árpád (2024c): *A végrendelet tartalma*. In Polgári jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára, frissítve 2024. január 1., Jogkódex Internetes Jogi Adatbázis. A Ptk. 7:30. §-ához fűzött magyarázat.

Fftv.) rendelkezései a végintézkedés mindhárom formájára vonatkoznak.¹²³ A három jogintézmény közül tipikusan a végrendelet kerülhet szóba akkor, amikor a végintézkedésen alapuló öröklésről beszélünk, ugyanis a hazai gyakorlatban nem jellemző az, hogy helyi önkormányzatok öröklési szerződést kössenek szerződő félként és vállalják az örökhagyó tartását, gondozását vagy részére életjáradék nyújtását,¹²⁴ ami egyébként az új Ptk. alapján nem lenne kizárt. Az örökhagyókkal öröklési szerződést kötő szerződéses örökösök tipikusan természetes személyek vagy tartási, gondozási szolgáltatást nyújtó speciális intézmények, amelyek önálló öröklési képességgel rendelkeznek. A halál esetére szóló ajándékozás, mint végintézkedési forma az önkormányzatok esetében kizárt, ugyanis a *mortis causa donatio* fogalmi eleme az, hogy a megajándékozott az ajándékozót túlélje,¹²⁵ a helyi önkormányzatok, mint jogi személyek esetén a „túlélés” nem értelmezhető, így ők nem lehetnek alanyai ennek a speciális szerződésnek. Vizsgálódásainkat ezek alapján az önkormányzatok végrendeleti úton történő öröklésére indokolt szűkítenünk.

Amint arra fentebb már utaltunk, a helyi önkormányzatok, mint jogi személyek rendelkeznek öröklési képességgel, hiszen jogképesek. A Ptk. kommentár is felhívja rá a figyelmet, hogy bármely jogi személy, így települési önkormányzat is lehet örökös.¹²⁶ A tapasztaltak alapján ugyanakkor az állapítható meg, hogy ritkán fordul elő, hogy az örökhagyók valamely település javára végrendeletet tesznek, ugyanis amikor jogi személyt neveznek meg örökösként a végrendeletben, az általában valamely egyház, egyesület vagy alapítvány.¹²⁷ Nincs akadálya annak, hogy az örökhagyó a végrendeletében bármely települési önkormányzatot, vagy területi önkormányzatot, azaz vármegyei önkormányzatot jelöljön meg örökösként, Budapest esetén pedig akár kerületi önkormányzat, illetve a fővárosi önkormányzat is megnevezhető örökösként. Arra is lehetőség van, hogy az örökhagyó a végrendeletében több különböző önkormányzatot jelöljön meg örökösként, illetve az sem kizárt, hogy az önkormányzat helyett, vagy mellett az önálló jogalanyisággal bíró, ezért öröklési képességgel ugyancsak rendelkező polgármesteri hivatalt nevezze meg örökösként az örökhagyó.¹²⁸ A bírósági gyakorlat szerint amennyiben az örökhagyó a végrendeletében a jogi személy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti egységét nevezte meg örökösként, a jogi személy minősül végrendeleti örökösnek.¹²⁹ Hasonlóan foglalt állást a Kúria azon eseti döntésében is, amelyben az örökhagyó a végrendeletében az örökösként egy bevett egyház, mint jogi személy által alapított és fenntartott, de önálló jogi személyiséggel nem rendelkező, fogyatékosok ápoló-gondozó otthonát jelölte meg örökösként. A Kúria a favor testamenti elve alapján arra a megállapításra jutott, hogy

¹²³ HORNYÁK (2019) *i. m.* 208.

¹²⁴ Az öröklési szerződés fogalmára nézve lásd: 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 7:48. § (1) bekezdés.

¹²⁵ Uo. 7:53. § (1) bekezdés.

¹²⁶ OROSZ (2024) *i. m.* A Ptk. 7:25. §-ához fűzött magyarázat.

¹²⁷ SCHLOSSER (2023) *i. m.* 1.

¹²⁸ A Ptk. 7:25. § (1) bekezdése szerint ugyanis az örökhagyó a végrendeletében egy vagy több örökös is nevezhet.

¹²⁹ EBH 2011.2317.

elsődlegesen az örökhagyó akaratát kell vizsgálni, így azt, hogy milyen cél vezette a végintézkedésekor. A Kúria megállapította, hogy az örökhagyó a végrendelezésekor tisztában volt azzal, hogy az adott otthon, akit végrendeleti örökösnek megnevezett, egy, az egyház keretén belül működő intézmény. Kifejtette a Kúria, hogy a jogi személy nemcsak akkor minősülhet végrendeleti örökösnek, ha az örökhagyó a jogi személy jogi személyiséggel nem rendelkező, szoros értelemben vett szervezeti egységét nevezte meg örökösnek, a szervezeti egység megnevezésének mint, gyűjtőfogalom használatának csak annyiban van jelentősége, hogy ha az örökhagyó egy olyan szervezeti egységet jelöl meg, amelynek nincs önálló jogképessége, akkor a vele rész-egész kapcsolatban álló jogalany, a jogi személy minősül örökösnek. Az adott perbeli esetben az otthon az egyházi jogi személy által került alapításra és annak fenntartója is az egyházi jogi személy, így az otthon, mint részlegesen önálló intézmény is szervezeti kapcsolatban áll az egyházi jogi személlyel, ezért a fenntartó, működtető egyházi jogi személy minősül végrendeleti örökösnek.¹³⁰ Mindezek alapján a helyi önkormányzatok által fenntartott, működtetett, de önálló jogi személyiséggel nem rendelkező különböző szociális, illetve egyéb intézmények, így akár egy szociális otthon, hajléktalanszálló, anyaothton¹³¹ örökösnek történő megnevezése esetén végrendeleti örökösnek a működtető helyi önkormányzatot kell tekinteni. A Legfelsőbb Bíróság rámutat arra is, hogy az örökös felelőssége, hogy a végrendeleti juttatás a rendeltetését betölti-e, azaz az örökhagyó célja szerint eljut-e a szervezeti egységhez. Abban az esetben tehát, ha az örökhagyó a végrendeletében az önkormányzat valamely szervezeti egységét jelöli meg örökösnek, úgy az önkormányzatot kell végrendeleti örökösnek tekinteni.

Az önkormányzatok esetén a „szervezeti egység” alatt az Mötv. szerinti képviselő-testület és annak szervei jöhetnek szóba, de azzal a megszorítással, hogy amennyiben az örökhagyó a képviselő-testületet, illetve közgyűlést jelöli meg örökösnek a végrendeletében, úgy az adott települési, illetve területi önkormányzat tekinthető a végrendeleti örökösnek, ugyanígy, ha a részönkormányzat testülete került örökösnek megnevezésre. Amennyiben az örökhagyó a polgármestert, a vármegyei közgyűlés elnökét, esetleg a jegyzőt, mint természetes személyeket nevez meg örökösnek ezen tisztségre utalással, úgy örökösnek nem a helyi önkormányzat, hanem a megnevezett természetes személy fog minősülni. Amennyiben pedig a polgármesteri hivatalt nevez meg örökösnek az örökhagyó, úgy a hivatal, mint önálló jogi személy és mint önálló jogképességgel rendelkező jogalany lesz az örökös és nem az önkormányzat. Amennyiben az örökhagyó valamely önkormányzati társulást nevez meg örökösnek, mivel az önkormányzati társulás annak ellenére, hogy a helyi önkormányzatok képviselő-testületei megállapodás útján hozzák létre, jogi személyiséggel rendelkeznek,¹³² a társulás, és nem az azt alkotó egyes önkormányzatok tekinthetők örökösnek. Álláspontunk szerint ugyanakkor ilyen esetben –

¹³⁰ Pfv.I.20.719/2016/8. (Kúria).

¹³¹ SCHLOSSER (2023) *i. m.* 4.

¹³² Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 87. §.

a *favor testamenti* elve alapján¹³³ – különös gondossággal kell értelmezni a végrendeletet és kell vizsgálni azt, hogy az örökhagyó szándéka nem arra irányult-e, hogy a társulást alkotó egyes helyi önkormányzatokat, vagy azok közül valamelyiket kívánta juttatásban részesíteni.

Arra figyelemmel, hogy az öröklési képesség a jogképességhez kötött, és a jogi személy jogképessége, azaz az öröklési képessége is a létrejöttétől a megszűnéséig áll fenn,¹³⁴ az *ipso iure* öröklés elvére figyelemmel, vagyis mivel az örökös az öröklés megnyílásával szerzi meg a hagyatékot elfogadás vagy bármely más jogcselekmény nélkül,¹³⁵ az örökhagyó halála pillanatában létező, s ilyen módon jogképességgel rendelkező helyi önkormányzat lehet az örökös, de az öröklés megnyílása időpontjában még létre nem jött helyi önkormányzat nem.¹³⁶

Előfordulhat olyan eset, hogy a végrendelet megtételének időpontjában egy helyi önkormányzat még nem létezik, de már folyamatban van annak létrehozása, így tipikusan megindult a helyi népszavazás önálló község kialakításra iránt,¹³⁷ vagy új fővárosi kerület létesítését kezdeményezte a kerületi önkormányzat képviselő-testülete az Országgyűlésnél.¹³⁸ Amennyiben az öröklés megnyílásakor az új község még nem került kialakításra, illetőleg az új fővárosi kerületet az Országgyűlés nem hozta létre, akkor a még nem létező, így öröklési képességgel nem bíró jövőbeli jogalany nem válhat örökössé. Ilyen esetben azt kell vizsgálni a *favor testamenti* elve alkalmazása alapján, hogy az örökhagyó szándéka kiterjedt-e arra, hogy azon helyi önkormányzat is örököljön, amelyből az új jogalany kialakításra került volna. Ez csak az összes körülmény gondos mérlegelése útján állapítható meg teljes pontossággal.

Külön értelmezésre szorul az az esetkör, amikor az örökhagyó a végrendeletében olyan jogi személyt (esetleg annak jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti egységét) nevezett meg örökösneként, amely jogi személy a végrendelet készítésekor még létezett, de ezt követően, az öröklés megnyílását megelőzően már nem létezik, ugyanis időközben megszűnt. A megszűnés a jogi személyek esetén történhet jogutódlással, illetve anélkül, ezt a két esetet álláspontunk szerint öröklési jogi aspektusból is külön kell vizsgálni.

A helyi önkormányzatok esetén a jogutód nélküli megszűnés nehezen értelmezhető, ugyanis tipikusan jogutóddal tud megszűnni az Möt. alapján valamely helyi önkormányzat, így például települések egyesítése révén. Ilyen esetben az egyesítéstől

¹³³ Új Ptk. 7:24. §

¹³⁴ VÉKÁS Lajos: *Az egyetemes jogutódlás elve*. In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Online Jogtár. A Ptk. 7:1. §-ához fűzött magyarázat.

¹³⁵ Új Ptk. 7:87. § (2) bekezdés.

¹³⁶ ANKA Tibor: *Örökösnevezés*. In OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. IV. kötet. Budapest, Opten, 2014. 493.

¹³⁷ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 98. §.

¹³⁸ Uo. 105. § (1) bekezdés.

kezdve a községek jogai és kötelezettségei az új községet, várost illetik és terhelik.¹³⁹ A helyi önkormányzat jogutódlás nélküli megszűnése egyébként azt jelentené, hogy elveszíti jogképességét, így öröklési képességét is az önkormányzat, amelynek folytán nem válhat örökössé. Erre az esetre konkrét Ptk. rendelkezést nem találunk, csupán analógia útján alkalmazható a természetes személyek öröklésből való kiesésére vonatkozó azon szabály, amely szerint kiesik az öröklésből, aki nem éli túl az örökhagyót.¹⁴⁰ Bár a jogirodalom a jogi személyekre vonatkozó „kvázi kiesési oknak” tekinti a jogi személy jogutód nélküli megszűnését,¹⁴¹ ez a megközelítés dogmatikailag nem helytálló, hiszen mivel a Ptk. kiesési okokat tartalmazó felsorolása taxatív jellegű, az nem bővíthető analógia útján sem. Erre figyelemmel a jogi személy jogutód nélkül történő megszűnése nem kiesési okként, hanem a jogképesség elvesztése miatt eredményezheti azt, hogy a megszűnő jogi személy nem fog tudni örökölni, elveszíti öröklési képességét, azaz az öröklés egyik előfeltétele hiányzik ebben az esetben. Mindez a Ptk. jogi személyek jogképességére vonatkozó általános szabályából (3:1. § (1) bekezdés) következik anélkül, hogy a Ptk. külön rögzítené a jogképessége meglétét az öröklés előfeltételeként.

Amennyiben a jogi személy jogutódlással szűnik meg, azaz a települések egyesítésére kerül sor,¹⁴² álláspontunk szerint a jogutód jogi személy, mint jogképességgel, így öröklési képességgel rendelkező új jogalany tekinthető az örökösnek abban az esetben is, ha az örökhagyó őt helyettes örökösnek nem nevezte meg, noha arra egyébként a Ptk. lehetőséget ad.¹⁴³ A Ptk. szerint kizárólag természetes személy esetében beszélhetünk törvényes helyettes örökösről,¹⁴⁴ azaz jogi személyek esetén ezen rendelkezés nem alkalmazható.¹⁴⁵ Tévesnek ítéljük azt a fővárosi ítéltáblai bírósági gyakorlatot,¹⁴⁶ amely szerint a kiesési okok tekintetében – mivel a jogi személyekre eltérő rendelkezést a Ptk. nem tartalmaz – analógia útján a természetes személyekre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, így amennyiben a végrendeletben örökösnek megnevezett jogi személy az örökhagyó halála előtt megszűnik jogutódlással, az öröklésből kiesik akkor is, ha – helyettes örökös nevezés hiányában – van jogutódja, aki nem minősülhet törvényes helyettes örökösnek. A Fővárosi Ítéltábla a hivatkozott döntésében tévesen abból indult ki, hogy a jogi személy jogutódlását kiesési oknak tekintette. Ahogy arra fentebb utaltunk, jogi személyek esetén a jogutódlással történő megszűnés nem kiesési ok, így a természetes személyekre vonatkozó, Ptk.-beli kiesési ok nem alkalmazható. Amennyiben a jogi

¹³⁹ Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 100. § (1) és (2) bekezdés.

¹⁴⁰ Új Ptk. 7:4. § (1) bekezdés.

¹⁴¹ FABÓ Tibor: *Kiesés az öröklésből*. In OSZTOVITS András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. IV. kötet. Budapest, Opten, 2014. 417. és ANKA Tibor: *Helyettes örökös nevezése*. In OSZTOVITS András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. IV. kötet. Budapest, Opten, 2014. 499.

¹⁴² Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 100. §.

¹⁴³ Új Ptk. 7:27. § (1) bekezdés.

¹⁴⁴ Uo. 7:27. § (2) bekezdés.

¹⁴⁵ SCHLOSSER (2023) *i. m.* 5.

¹⁴⁶ 1.Pf.20.467/2012/4. (Fővárosi Ítéltábla).

személynek van jogutódja, úgy van olyan jogalany, aki jogképes, ezért öröklési képességgel is rendelkezik, így mint jogutód örökösnek minősül, figyelemmel arra is, hogy a Ptk. e körben semmilyen kizáró rendelkezést nem tartalmaz, továbbá tekintettel arra, hogy ez esetben is a *favor testamenti* elveit kell szem előtt tartania. Ebből következően az örökgyó végrendeletének keltét követően bekövetkezett helyi önkormányzati jogutódlás esetén az öröklés megnyílásakori jogutód helyi önkormányzat minősül örökösnek azon végrendelet alapján, amelyben az örökgyó a jogelőd önkormányzatot nevezte meg örökösneként.

Amennyiben pontatlanul nevezi meg az örökgyó az adott helyi önkormányzatot, mint örökösét, így például Csongrád megyét nevesíti Csongrád-Csanád Vármegye helyett, a *favor testamenti* elve alapján egyértelműen meghatározható az örökös, a személye kétséget kizáróan azonosítható, így a bírói gyakorlat szerint örökösnek minősül.¹⁴⁷ Amennyiben az örökgyó rövid névvel jelöli meg az örökösneként nevezett települést, és ennek alapján több potenciális örökös is szóba jöhet, mert például az örökgyó akként rendelkezik, hogy örököse legyen Újváros, de mivel több Újváros-tagot tartalmazó település van Magyarországon (Dunaújváros, Tiszaújváros, Balmazújváros), ilyen esetben ugyancsak az örökgyó akaratát kell vizsgálni, hogy egyértelműen megállapítható legyen az örökös személye. E körben nyilvánvalóan nagy jelentősége van annak, hogy az örökgyó melyik településen élt, vagy mely településhez fűzte szoros kapcsolatot.¹⁴⁸ Helyes éppen ezért az az álláspont, amely azt hangsúlyozza, hogy a későbbi értelmezési problémák elkerülését szolgálhatja, ha az örökgyó a végrendelet megfogalmazáskor jogi segítséget vesz igénybe.¹⁴⁹

4.1.2. A helyi önkormányzatok részére rendelt érvénytelen juttatás

A Ptk. Hetedik Könyvében két helyen találunk szabályt arra vonatkozóan, amikor a végrendelet tételében közreműködő személy javára rendelt juttatás érvénytelen. Az egyik ilyen rendelkezés a közvégrendelet körében akként szól, hogy az a juttatás érvénytelen, amely a közvégrendelet tételében közreműködő személy, valamint ennek hozzátartozója, gyámoltja, vagy gondnokoltja javára szól.¹⁵⁰ Ezen szabály csak természetes személyeket sorol fel olyan jogalanyként, akik javára szóló végrendeleti juttatás érvénytelen, így a helyi önkormányzatok vonatkozásában ez a szabály nem alkalmazható. Értelemszerűen nem tartozik ezen rendelkezés hatálya alá az az eset, amikor az örökgyó olyan közjegyző előtt tesz közvégrendeletet, amely közjegyző hozzátartozója a helyi önkormányzat képviselőjére jogosult személy, polgármester, vármegyei közgyűlés elnöke. Ebben az esetben ugyanis nem a helyi önkormányzat törvényes képviselője, hanem a helyi önkormányzat a juttatás kedvezményezettje (örökös). Olyan szabály pedig nincs a Ptk.-ban és más jogszabályban

¹⁴⁷ SCHLOSSER (2023) *i. m.* 5.

¹⁴⁸ Ezen szempontok mellett döntött a bíróság a több hasonló nevű egyesület közül az örökgyó által örökösnek megnevezni kívánt személy azonosságának megállapítása során (Fővárosi Törvényszék, P.25.549/2006/47.).

¹⁴⁹ SCHLOSSER (2023) *i. m.* 4.

¹⁵⁰ Új Ptk. 7:14. § (3) bekezdés.

sem, ami szerint a juttatásban részesített jogi személy törvényes képviselője nem állhat hozzátartozói jogviszonyban a végrendelet tételében közreműködő személlyel.

Az írásbeli magánvégrendeletekre vonatkozó Ptk.-beli rendelkezések között találjuk azon másik szabályt, amely szerint a jogi személynek rendelt juttatás esetén nem lehet tanú a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője, képviselője, felügyelő bizottsági tagja és munkavállalója, ugyanis az ilyen személy közreműködése a végrendelet megalkotásában a jogi személynek rendelt juttatást érvénytelenné teszi.¹⁵¹ Ezt a szabályt a szóbeli végrendelet tanújára is a megfelelően alkalmazni kell.¹⁵² Ezen rendelkezésből következik, hogy az írásbeli magánvégrendelet és a szóbeli végrendelet tanúja nem lehet a végrendeletben örökösnek nevezett, azaz juttatással érintett helyi önkormányzatnak a vezető tisztségviselője, azaz a polgármestere és munkavállalója. Amennyiben ugyanis ilyen személyek közreműködnek tanúként a végrendelet megtételében, úgy érvényesen nem szerezhet juttatást a helyi önkormányzat. Abban az esetben azonban, ha az ilyen érintett tanún kívül két másik „független” tanú közreműködik, a végrendeleti juttatás érvényes lesz.¹⁵³ Arra figyelemmel, hogy a helyi önkormányzati képviselők nem minősülnek sem a helyi önkormányzat tagjának, sem képviselőjének, az ő tanúkénti közreműködésük nem érinti a helyi önkormányzatnak rendelt juttatás érvényességét. A Ptk.-ban felsorolt kapcsolat fennálltát a végrendelet készítésének időpontjában kell vizsgálni,¹⁵⁴ amiből az is következik, hogy amennyiben a végrendelet készítése előtt állt fenn ez a kapcsolat, vagy a végrendelet készítését követően keletkezett és áll fenn esetleg az öröklés megnyílása időpontjában, a helyi önkormányzat nem esik el a juttatástól, az örökhagyó végrendeleti juttatása érvényes lesz.

Említést kell még tenni az írásbeli magánvégrendeletekre vonatkozó azon Ptk. szabályról, amely szerint az írásbeli magánvégrendelet tanúja, a végrendelet készítésénél közreműködő személy vagy ezek hozzátartozója javára szóló juttatás érvénytelen, kivéve, ha a végrendeletnek ezt a részét az örökhagyó saját kezűleg írta és aláírta, valamint a tanú és a hozzátartozó részére történő juttatás akkor sem érvénytelen, ha a végrendelet megalkotásában az érintett tanún kívül még két tanú vett részt.¹⁵⁵ A közreműködő alatt a Ptk. a végrendelet megfogalmazóját, szerkesztőjét, leíróját és minden olyan személyt érti, akinek tevékenysége a végrendelet tartalmának érdemi befolyásolására nyújtott lehetőséget.¹⁵⁶ Ezt a szabályt a szóbeli végrendeletre is megfelelően alkalmazni kell.¹⁵⁷ Ezen

¹⁵¹ Új Ptk. 7:19. § (4) bekezdés.

¹⁵² Uo. 7:22. §.

¹⁵³ VÉKÁS Lajos: *A tanúnak vagy más közreműködőnek történő juttatás*. In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024. A Ptk. 7:19. §-ához fűzött magyarázat.

¹⁵⁴ OROSZ Árpád (2024b): *Öröklési jog*. In Polgári Jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára. Jogkódex Internetes Jogi Adatbázis, 2024. A Ptk. 7:19. §-ához fűzött magyarázat.

¹⁵⁵ Új Ptk. 7:19. § (1) és (2) bekezdés.

¹⁵⁶ Uo. 7:19. § (3) bekezdés.

¹⁵⁷ Uo. 7:22. §.

rendelkezés csak arra az esetre vonatkozik, ha a végrendelet tanúja, a közreműködő személy, illetve ezek hozzátartozója a juttatásban részesített személy, így ezen szabály a végrendeletben örökösnek nevezett helyi önkormányzatra nem értelmezhető. Nem érvénytelen a helyi önkormányzat javára rendelt juttatás akkor, ha az írásbeli magánvégrendeletnél, illetve a szóbeli végrendeleknél közreműködő személy a juttatásban részesített helyi önkormányzat törvényes képviselője vagy munkavállalója, ugyanis ilyen összeférhetlenségi szabály csak a jogi személynek rendelt juttatás esetén a tanúként eljáró személy vonatkozásában került a Ptk.-ban megfogalmazásra.

4.1.3. A végrendelet egyes tartalmi elemei

Fentebb már utaltunk arra, hogy az örökgyó a végrendeletében több örököszt is nevezhet, így akár több helyi önkormányzatot is megnevezhet a hagyaték egyes részeire vonatkozóan örökösként, vagy a helyi önkormányzat mellett a polgármesteri hivatalt is örökösként nevezheti meg. Ugyancsak említést tettünk arról, hogy az örökgyó arra az esetre, ha az örököse az öröklésből kiesne, más személyt nevezhet örökössé, azaz a helyettes örökösnevezés szabályai a helyi önkormányzatra is irányadók, azaz, ha az eredetileg nevezett végrendeleti örökös kiesése esetére helyettes örökösként helyi önkormányzatot nevez az örökgyó, az helyettes örökösnevezésként érvényes lesz. Törvényes helyettes örökös azonban fogalmilag csak természetes személy lehet.

Nincs akadály annak sem, hogy a helyi önkormányzatot az örökgyó utóörökösévé nevezze abban a két esetben, amelyet a Ptk. érvényes utóörökös nevezésként ismer el, így elsősorban örökösnek nevezett házastársa halála esetére a házastársa háramlott hagyatékra, illetve az elsősorban örökösnek nevezett leszármazóra háramlott hagyatékra nevezett utóörökösként, utóbbi kapcsán arra az esetre, ha a leszármazó a hagyaték megnyílásakor nem rendelkezik végrendelezési képességgel és meghal anélkül, hogy ezt a képességét megszerezte volna.¹⁵⁸ Az sem kizárt továbbá, hogy az örökgyó a végrendeletében a helyi önkormányzatot ne örökösként nevezze meg, hanem hagyományosként, azaz a helyi önkormányzat lehet dologi hagyományos,¹⁵⁹ illetve kötelmi hagyományos is.¹⁶⁰ Nem kizárt továbbá a helyi önkormányzat utóhagyományosként való meghatározása sem.¹⁶¹ A helyi önkormányzat lehet a végrendeletben meghagyás kedvezményezettjeként megjelölt személy is. Ilyen esetben a helyi önkormányzat is jogosulttá válik a követelésre, annak kikényszerítésére.¹⁶²

¹⁵⁸ Új Ptk. 7:28. § (3) és (4) bekezdés.

¹⁵⁹ Uo. 7:31. § (1) bekezdés.

¹⁶⁰ Uo. 7:31. § (2) bekezdés.

¹⁶¹ Uo. 7:32. § (1) bekezdés.

¹⁶² Uo. 7:33. §.

Felhasznált irodalom

- ANKA Tibor: *Helyettes örökös nevezése*. In OSZTOVITS András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. IV. kötet. Budapest, Opten, 2014.
- ANKA Tibor: *Örökösnevezés*. In OSZTOVITS András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. IV. kötet. Budapest, Opten, 2014.
- ÁRVA Zsuzsanna: *Nagykommentár Magyarország Alaptörvényéhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024.
- BÁNYAI Krisztina: A földszerzés korlátozása Nyugat-Európában. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/2. különszám
- BOGÁR Krisztina: Az állam szükségképpeni örökléséről. *Gazdaság és Jog*. 2022/9-10.
- BOLLÓK János – KRISTÓ Gyula (ford.): *Szent István király Intelmei és Törvényei*. 6. kiadás. Budapest, Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2014.
- DÚL János: Az öröklési jog megjelenése az egyes gazdasági társaságoknál, kitekintéssel az államra mint örökösre. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, 2017/15.
- FABÓ Tibor: *Kiesés az öröklésből*. In OSZTOVITS András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. IV. kötet. Budapest, Opten, 2014.
- FÁBIÁN Adrián: *Nagykommentár a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024.
- HAMZA Gábor: Werbőczy István Tripartitumának jogforrási jellege magyar és nemzetközi összefüggésben. *Jogtörténeti Szemle*, 2015/1.
- HOMOKI-NAGY Mária: *A törvényes öröklés jogi szabályozása Magyarországon 1861-ig*. In Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica, 58. tom. 17. fasc, 2000. https://acta.bibl.u-szeged.hu/7053/1/juridpol_058_211-231.pdf.
- HORNYÁK Zsófia (2017): A földöröklés szabályozása egyes európai országokban. *Miskolci Jogi Szemle*, 2017/2. különszám.
- HORNYÁK Zsófia (2019): *A mezőgazdasági földek öröklése*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2019.
- HORNYÁK Zsófia – PRUGBERGER Tamás: *A föld öröklésének speciális szabályai*. In JUHÁSZ Ágnes (szerk.): Az új Ptk. öröklési jogi szabályai – tapasztalatok és kritikák. Tanulmánykötet. Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2016.
- ILLÉS József: *A törvényes öröklés rendje az Árpádok korában*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., 1904. 97–98. In PAUER Imre (szerk.): *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. Tizenharmadik kötet, II. osztály rendeletéből. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1909.
- KISS Tibor: A termőföld öröklésének új szabályai. *Gazdaság és Jog*. 2022/7-8.
- KISS Tibor: *Änderungen und Fragmentierung des ungarischen Erbrechts*. *Debreceni Jogi Műhely*. 2022/1-2.

- KOLOSVÁRY Bálint: *Magánjog. Vezérfonal a magyar magánjogból tartott egyetemi előadásokhoz, részben összevont, részben a jogfejlődés újabb eredményeivel kiegészített IV. kiadás.* Budapest, Studium, 1938.
- KURUCZ Mihály: *Gondolatok a különös magyar földöröklési rendszerekről. Közjegyzők Közlönye.* 2018/5.
- NÓTÁRI Tamás: *A magánjog kodifikálása Magyarországon.*
https://real.mtak.hu/25242/1/notariptktortenetiopen_1_.pdf.
- OROSZ Árpád (2024b): *Öröklési jog.* In Polgári Jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára. Jogkódex Internetes Jogi Adatbázis, 2024.
- OROSZ Árpád (2014): *Öröklési jogunk az új Polgári Törvénykönyvben. Jogtudományi Közlöny.* 2014/6.
- OROSZ Árpád (2024a): *A végrendelet tartalma.* In Polgári Jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára. Jogkódex Internetes Jogi Adatbázis, 2024.
- OROSZ Árpád (2024c): *A végrendelet tartalma.* In Polgári jog I-IV. Kommentár a gyakorlat számára, frissítve 2024. január 1., Jogkódex Internetes Jogi Adatbázis.
- PATYI András – SZALAY Péter – VARGA Zs. András: *Magyarország Alkotmányának szabályozási elvei. Szakértői változat. Pázmány Law Working Papers,* 2011/31.
- PÓLAY Elemér: *Kísérlet a magyar öröklési jog önálló kodifikációjára XIX. végén.* In *Acta Universitatis Szegediensis. Acta juridica et politica,* 21. tom. 4. fasc., 1974.
- PRIBULA László: *Az öröklési jog nemzetközi fejlődéstörténete. Jogtudományi Közlöny,* 2002/1.
- SCHLOSSER Annamária: *A jogi személyek végintézkedéses öröklésének kérdései az ítélkezési gyakorlat tükrében. Polgári Jog.* 2023/3-4.
- SCHLOSSER Annamária – CSÍZI István: *Egyházak az öröklési jogban. Közjegyzők Közlönye.* 2007/10.
- SIKLÓSI Iván: *Az öröklési jog fejlődésének néhány főbb kérdése a középkori és az újkori jogtörténetben, modern összehasonlító jogi kitekintéssel.* Budapest, Orac Kiadó, 2023.
- SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlatja.* Negyedik, átdolgozott kiadás, II. rész. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1933.
- TELESZKY István: *Az Általános Magánjogi Törvénykönyv tervezete. Öröklési jog.* Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, 1882.
- VADÁSZ Lajos: *Magánjogunk zsebkönyve.* Budapest, Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda Könyvnyomdája, 1933.
- VÉKÁS Lajos: *A hagyományok ereje az öröklési jogi szabályozásnál.* In GÁRDOS Péter – VÉKÁS Lajos (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez.* Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024.
- VÉKÁS Lajos: *A tanúnak vagy más közreműködőnek történő juttatás.* In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz.* Wolters Kluwer Online Jogtár, 2024.
- VÉKÁS Lajos: *Az egyetemes jogutódlás elve.* In VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz.* Wolters Kluwer Online Jogtár.
- VÉKÁS Lajos: *Az öröklési jog az új Polgári Törvénykönyv Vitatervezetében. Jogtudományi Közlöny,* 2007/5.

VITÁNYI Béla: *A Tripartitum államjoga*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1907.

WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/6.

ZLINSZKY Imre: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire*. 5. kiadás. Budapest, Franklin-Társulat, 1894.

A magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezete, első szöveg. Készítették az Igazságügyministerium kebelében szervezett állandó bizottság szerkesztő tagjai. Második kiadás. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1900.

Az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv mai érvényében. Jegyzetekkel és utalásokkal ellátta dr. Márkus Dezső, a M. Kir. Curia kisegítő bírāja. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1907.

Indokolás a magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. 5. kötet, Öröklési jog. Budapest, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1920.

Egyéb források

<https://www.parlament.hu/web/orszaggyulesi-muzeum/kozepkor-harmaskonyv>